

VIERING VAN DE ZONDAG IN DE MARANATHAKERK

Zondag 22 april 2018 - 4^e van Pasen: Jubilate

voorganger: ds. Olivier Elseman organist: Bert van Stam ouderling: Erika van Gernerden
diaken: Jan Kouwenberg kindernevendienst: Marleen van Loenen koster: Marian van Duyvenvoorde

DIENST van de SCHRIFT

IN STILTE komen we de kerk binnen

VERWELKOMING en CALENDARIUM

MUZIEK PASTORELLA, BWV 590 DEEL I - J.S. BACH

DE VOORBEREIDING

Aansteken van de kaarsen op tafel onder klokgelui

BEMOEDIGING

ouderling: Onze hulp is in de Naam van de Heer

allen: *DIE HEMEL EN AARDE GEMAAKT HEEFT*

DREMPELGEBED

PSALM VAN DE ZONDAG lied 100: *Juich Gode toe*

SMEEKGEBED voor de nood der wereld

Herder van mensen

onder uw hoede mogen wij leven op uw aarde

bestemd om een plek van vrede en vreugde te zijn

een plek waar het licht van leven en liefde kan gedijen

waar gerechtigheid en menselijkheid kunnen bloeien

Om ons daarvoor in te zetten roept U ons

en geeft U ons alle ruimte van de wereld

Herder van mensen

Zie ons aan, zie uw wereld aan

mensen willen niet geroepen worden

maar overschreeuwen zichzelf in hun hoogmoed

vrede en vreugde wordt telkens weer verstoord

mensen betwisten elkaar de ruimte van leven

het licht van leven en liefde wordt telkens weer verduisterd

omdat mensen elkaar het licht in de ogen niet gunnen

gerechtigheid wordt vertrap en menselijkheid geweld aangedaan.

Godgeklaagd is het en mensonterend.

Herder van mensen, zie ons aan, behoed en bewaar ons

Laat er toekomst zijn op uw aarde

Doorbreek de wanhoop van zovelen

en ontferm U over uw aarde en uw mensen.

voorganger: zo bidden wij:

Heer ontferm U

allen: HEER ONTFERM U
voorganger: Christus ontferm U
allen: CHRISTUS ONTFERM U
voorganger: Heer ontferm U
allen: HEER ONTFERM U

voorganger: Ere zij God in de hoge
allen: EN VREDE OP AARDE VOOR MENSEN VAN ZIJN WELBEHAGEN

LOFLIED lied 984 *Gezegend die de wereld schiept*

(staande)

DE SCHRIFT

Bij het binnendragen van de bijbel zeggen wij de ZEGEN van Aäron (uit Numeri 6) in samenspraak.

voorganger: De HEER zegene ons en behoede ons.
allen: DE HEER DOE ZIJN AANGEZICHT OVER ONS LICHTEN EN ZIJ ONS GENADIG,
DE HEER VERHEFFE ZIJN AANGEZICHT OVER ONS EN GEVE ONS VREDE.

de kinderen met het LICHT naar de nevendienst

1^e LEZING GENESIS 4: 1-16 [AMSTERDAMSE VERTALING]

¹ De mens bekende Eva, zijn vrouw.

Zij werd zwanger en baarde Kain, zij zei:

Voorgebracht heb ik een man, met de HEER.

² Zij ging voort met baren: zijn broeder Abel.

Abel werd herder van kleinvee,

Kain werd bewerker van de akker.

³ Na verloop van dagen gebeurde het,

dat Kain van de vrucht van de akker een gave bracht aan de HEER.

⁴ En Abel, ook hij bracht er één

van de eerstelingen van zijn kleinvee, van hun vetdelen.

De HEER keek naar Abel en zijn gave

⁵ naar Kain en zijn gave keek hij niet.

Toen werd Kain zeer toornig en boog zijn aangezicht neer

⁶ De HEER zei tot Kain: *Waarom ben je toornig?*

Waarom is je aangezicht neergebogen?

⁷ *Is het niet zo: als je goed doet, hef het op;*

Als niet goed doet, lig je aan de deur van de zonde.

Op jou is hij (Abel) gericht en jij zult over hem (Abel) heersen.

⁸ En Kain sprak tot Abel zijn broeder.....

Toen zij op het veld waren, gebeurde het:

Kain stond op tegen Abel, zijn broeder, en doodde hem.

⁹ De HEER zei tot Kain: *Waar is Abel, je broeder?*

Hij zei: *Weet ik niet, Ben ik mijn broeders hoeder?*

¹⁰ Hij zei: *Wat heb je gedaan! Hoor het bloed van je broeder schreeuwt tot mij vanuit de akker!*

¹¹ *En nu, vervloekt ben jij vanuit de akker, die zijn*

mond opensperde om het bloed van je broeder te ontvangen uit je hand.

¹² *Al bewerk je de akker, hij zal niet voortgaan aan jou zijn vermogen te geven.*

Dwalend en dolend zul je zijn op de aarde

¹³ Kain zei tot de HEER: *Te groot om te dragen is mijn schuld.*

¹⁴ *Zie jij verdrijft mij vandaag van het aangezicht van de akker,*

voor jouw aangezicht moet ik mij verbergen.

Ik zal dwalend en dolend zijn op aarde.

Het zal geschieden, dat wie mij maar vindt, mij zal doden

¹⁵ De HEER zei tot hem: Welnu, wie ook maar Kain doodt, hem zal het zeventvoudig worden gewroken.

En de HEER stelde aan Kain een teken, dat niet, wie hem maar vond, hem zou neerslaan.

¹⁶ En Kain trok uit, weg van het aangezicht van de HEER, En hij woonde in het land 'Doling', ten Oosten van Eden.

ZINGEN lied 859: *Schuldig staan wij voor U, HEER,*

2^e LEZING Johannes 10: 11-16

¹¹. Ik ben de goede herder. Een goede herder geeft zijn leven voor de schapen.

¹² Een huurling, iemand die geen herder is, en die niet de eigenaar van de schapen is, laat de schapen in de steek en slaat op de vlucht zodra hij een wolf ziet aankomen. De wolf valt de kudde aan en jaagt de schapen uiteen.

¹³ De man is een huurling en de schapen kunnen hem niet schelen.

¹⁴. Ik ben de goede herder. Ik ken mijn schapen en mijn schapen kennen mij,

¹⁵. Zoals de Vader mij kent en ik de Vader ken. Ik geef mijn leven voor de schapen.

¹⁶. Maar ik heb ook nog andere schapen, die niet uit deze schaapskooi komen.

Ook die moet ik hoeden, ook zij zullen naar mijn stem luisteren:

Dan zal er één kudde zijn met één herder

LOFZANG

A.U komt de lof toe, U het ge-zang,
U al-le glo-rie, o Va-der, o Zoon,
o Hei-li-ge Geest, in al-le eeu-wen der eeu-wen.

SCHRIFTUITLEG en VERKONDIGING

WEGZENDING en ZEGENBEDE

allen: *AMEN*

MUZIEK Improvisatie

waaronder: de UITGANGSCOLLECTE

UITLEG EN VERKONDIGING

Lieve mensen, gemeente van Jezus Christus,

Het verhaal van Kain en Abel, het verhaal van een broedermoord is zo oud als de wereld en tegelijk een verhaal van vandaag. Een akelig actueel verhaal, dat nog dagelijks geschiedt overal waar mensen elkaar het leven onmogelijk maken. Kain en Abel zijn mensen van alle tijden, mensen van nu. Het is een verhaal over de mens en zijn broeder: de mens, die weigert een broeder, een zuster, een naaste, een medemens te zijn. Het is het verhaal van een mens, die een ander laat stikken en vermoordt. Dagelijks lezen we er over in kranten en zien het in al zijn gruwelijkheid op TV. Het is het gewoonste verhaal van de wereld. Maar je went er nooit aan. Laten we dat tenminste hopen....

Wordt in Genesis 1. En 2 verteld hoe de mens van Godswege bedoeld is en verteld dat de mens in Gods Naam de aarde mag beheren en bewaren en dat hij geroepen is de naaste tot hulp te zijn, in Genesis 3. en 4. wordt ons verteld hoe de mens zich ontpopt. Genesis 3, het verhaal van de slang en de appel verhaalt, dat de mens zelf de baas wil zijn ,zelf wil uitmaken wat goed en kwaad is en doen wat hij wil. Hij wil kortom geen God boven zich, In Genesis 4 wordt ons verteld, dat hij ook geen mens naast zich duldt. Dat hij denkt vanuit het IK, het ego en dat hij geen broeder, geen naaste, geen medemens wil zijn.

Maar nu eerst terug naar het verhaal. Wie zijn Kain en Abel eigenlijk. Om daarachter te komen moeten we kijken naar hun namen. Want namen zijn in de Bijbel heel vaak veelbetekenend. De NAAM drukt als het ware het wezen van een mens is. de naam Kain heeft te maken met een werkwoord dat scheppen, verwerven betekent. Hij is de schepper, de verwerver, de heerser. In eerste instantie heeft dat geen negatieve betekenis, Werd de mens niet van Godswege bestemd om over de aarde en al wat daarop is te heersen ? heersen in de zin van beheren, bewerken, er voor zorgen . Nee , in eerste instantie is Kain gewoon de mens met een roeping van Godswege om de aarde te beheren. Hij is de bewerker van de aarde, landbouwer, boer.

Maar daaronder zit toch ook al de negatieve betekenis van heersen: de mens, die wil overheersen en de baas wil spelen. De mens, die de zaken naar zijn hand wil zetten en wil dat anderen hem naar de ogen zien. Kain meent daar ook recht op te hebben. Is hij niet de eerstgeborene, de oudste?

En wie is Abel? Abel is het jongere broertje, ja het kleine en zwakke broertje. Zijn naam zegt het al. Het Hebreeuwse woord Abel betekent: damp, lucht, nietig. Hij wordt ons dus getekend als een nietig mens, een mens die niks voorstelt, de kwetsbare, breekbare, zwakke mens. De minste van de broeders. Abel wordt ons getekend als de mens die is aangewezen op de hulp van zijn broer. In vers 7 wordt het ook door God tegen hem gezegd: op jou Kain is hij(Abel) gericht en jij Kain mag over hem heersen, in de zin van zorgen, verantwoordelijk zijn.

Als de twee broers zijn voorgesteld met hun namen en hun beroepen, resp. akkerbouwer en herder, begint het verhaal. Bij het altaar. Als eerste brengt Kain een offer aan God. Dan volgt Abel. In alles volgt hij als het ware zijn grote broer. En dan staat er: de HEER keek naar Abel en zijn gave, naar Kain en zijn gave keek hij niet.

Waarom doet God dat ? Dat roept vragen op, want het lijkt zo oneerlijk en zo willekeurig. Waarom doet God dat ? Door de eeuwen heen hebben de uitleggers zich daarover het hoofd gebroken en naar antwoorden gezocht en er nogal mee aan de haal gegaan: dogmatisch, moralistisch, psychologisch etc.

Sommigen hebben hier het schema verkiezing en verwerping in willen lezen. God die in zijn ondoorgrondelijke wijsheid de één verkiest: Abel en de ander verwerpt: Kain. Maar dat staat er helemaal niet. Daarmee wordt geen recht gedaan aan het verhaal, aan de tekst van de Bijbel. Het is inlegkunde om de leer sluitend te maken. Maar het klopt niet. Er staat niet dat God Abel en zijn offer verkiest en Kain en zijn offer verwerpt. Het gaat dus helemaal niet om verkiezing en verwerping en de verschrikkelijke uitwerking daarvan in de ultra orthodoxe dogmatiek, waarin God voor al wordt getekend als een Harde God, die het merendeel van de mensen verwerpt en verdoemd en slechts een enkeling verkiest. Nee voor die verschrikkelijke dogmatiek kunnen we geen beroep doen op dit verhaal. Want het gaat er niet over.

Anderen hebben het waarom - de vraag waarom God naar Abel en zijn offer keek en niet naar dat van Kain vooral moralistisch beantwoord. Ze doen dat overigens in het spoor van de schrijver van de Hebreeën brief uit het Nieuwe Testament. Daar staat in hoofdstuk 11: *door het geloof bracht Abel een beter offer*. Abel zou dus een geloviger en beter mens zijn dan Kain. Maar voor hen jammer genoeg, het staat er niet. Integendeel: degene die hier in de geloofspraktijk het initiatief neemt is nota bene Kain ?! Die brengt als eerste een offer als dank aan God. Dus ook deze moralistische interpretatie in het spoor van Hebreeën houdt geen stand.

Maar waarom gaat het dan wel ? Het gaat er om - denk ik – dat God door zijn blik op Abel te richten, ook de aandacht van Kain wil richten op Abel, God wil Kain aandacht richten op de minste van de broeders, op de zwakke broeder, de kwetsbare en breekbare mens. Hier in Genesis 4 begint de lijn, die als een rode draad door

heel de Bijbel heen loopt. God heeft in het bijzonder oog voor de minste, de zwakke, de kwetsbare en de weerloze. Juist voor wie niemand oog heeft, heeft God aandacht en zorg. Naar de zwakste en de minste gaat zijn hart uit. Voor hun recht op en menswaardig bestaan zal God zich een Bijbel lang inzetten. God wil juist opkomen voor wie niemand opkomt. Bij God worden de rollen omgekeerd: de laatsten worden de eersten: de minsten, de zwakken gaan voorop.

God veroordeelt Kain niet. Integendeel. Door zijn blik op Abel te richten, wil Hij Kain op zijn verantwoordelijkheid wijzen voor zijn broer, voor de jongste, de minste en de zwakste. Dat is hier aan de orde: Gods inzet voor het recht van de zwakste. Dat is geen willekeur, ook geen veroordeling van de ander, maar je zou het in moderne taal positieve discriminatie kunnen noemen.

Positieve discriminatie is dat je achtergestelden, mensen in achterstandssituaties bijzondere aandacht schenkt en naar voren haalt. Bij voorbeeld bij sollicitaties de voorkeur geven aan vrouwen, aan minderheden, allochtonen met als bedoeling de achterstelling en achterstand op te heffen. Veel mensen in onze samenleving worden daar boos om en vinden het oneerlijk. Het kan en mag niet van hen. Maar God gaat wel zo te werk. God geeft voorrang aan de minste, de zwakste, de achtergestelde. Niet omdat die beter, geloviger, menselijker, eerlijker enz. enz. zouden - dat is niet zo - maar omdat hun leven in de knel zit; omdat zij niet gelijkwaardig deel hebben aan leven en samenleven en soms helemaal geen deel van leven hebben. Dat is hier aan de orde.

God veroordeelt Kain niet, maar wil de aandacht van de sterke vestigen op de zwakke broeder, op de minste. Kain wordt hier van Godswege bepaald bij zijn roeping een broeder, een medemens, een naaste zijn, in het bijzonder voor de minste onder de broeders en zusters.

Maar kennelijk vat Kain het wel op als een afwijzing, als een oordeel van Gods kant. Kain is als eerstgeborene, als de sterke gewend dat alle aandacht op hem is gericht en dat de minste hem naar de ogen kijkt. En zo wil Kain het ook houden. Dat God hier de rollen radicaal omkeert en juist aandacht vraagt voor minste, dat kan Kain niet hebben. Ja, dat pikt hij niet. Hier komt de aap uit de mouw: hij wil zijn voorrecht als bewerker en heerser, als eerste onder de broeders niet opgeven. Hij wil de last van de minste niet op zijn schouders nemen. Hij wil heersen en niet dienen, hij wil heer zijn en geen knecht. Kain gunt zijn zwakke broeder geen ruimte naast hem. Hij wil geen broeder, geen naaste, geen medemens zijn, die naar anderen omziet.

Hier wordt ons de mens getekend - het is van alle tijden en alle plaatsen en zit ook in ons allen - die egocentrisch op zichzelf is gericht en enkel voor zichzelf leeft en geen last wil hebben van anderen en zeker niet anderen die maar moeilijk voor zichzelf kunnen zorgen.

Kain werd toornig en laat zijn gezicht vallen - staat er letterlijk. In Bijbeltaal wil dat zeggen: je wilt iemand niet meer aanzien, en niet naar hem omzien. Het is het verbreken van de relatie. Terwijl God juist zijn aangezicht verheft om mensen aan te zien en naar hen om te zien, hen genade te schenken en vrede te geven - terwijl God daartoe zijn aangezicht verheft over mensen, verbreekt Kain door zijn gezicht te laten vallen zijn relatie met God en met zijn broeder. Hij wil niets meer met God en zijn broeder te maken hebben. De uiterste consequentie daarvan is: de ander uit je leven weg te schrappen, de ander tot niemand te maken en te vermoorden. En dat doet Kain. Hij vermoordt zijn broeder.

Kain voelt zich tekort gedaan in zijn eerste geboorterecht. Maar in de bijbel is dat nooit een voorrecht, maar altijd een roeping en een verantwoordelijkheid om de broeders en de zusters te dienen en te hoeden. God probeert hem dat nog duidelijk te maken: ben je terecht vertoerd?

Kain meent in zijn recht te staan en voelt zich niet zijn broeders hoeder. Terwijl dat juist zijn roeping van Godswege is. Maar daar wil hij niet aan. En dat is zonde, zonde van mensen. Want het maakt slachtoffers en leidt tot de dood van Abel, de minste en het vervreemdt Kain van zijn menszijn.

Dat verhaal kennen we maar al te goed. We zien het telkens weer om ons heen gebeuren. Mensen die elkaar letterlijk en figuurlijk kapot maken, omdat ze koste wat kost de eerste, de meeste en de sterkste willen zijn. Kain zit in ons allemaal. In ons egocentrisme, in onze hebzucht en geldingsdrang. En het leidt maar al te vaak tot onverdraagzaamheid, vijandigheid en gewelddadigheid en laat een spoor van slachtoffers achter.

Maar als Kain Abel heeft gedood laat God het er niet bij zitten. Ook Kain wil hij niet opgeven, al zal hij met zijn schuld moeten leven. Dat is de vloek in zijn leven ; het bloed van Abel zal hem zijn leven lang blijven achtervolgen. Maar God laat hem niet aan zijn lot over, maar geeft hem ruimte van leven en toekomst. Daartoe krijgt Kain een teken. Hoe we ons dat moeten voorstellen, weet ik niet. Maar in ieder geval is het moordenaarsteken. Het teken stempelt Kain niet tot een moordenaar voor het leven. Nee het is een teken van leven en toekomst ook voor de schuldige, een teken van Gods liefde en genade. Zo eindigt het droevige verhaal over de mens en zijn broeder toch nog met een hoopvol perspectief. Niet dankzij de mens, maar dankzij God kan de zich van zijn schuld bewuste Kain een nieuwe toekomst opbouwen.

Zo geeft dit verhaal inzicht in de menselijke geschiedenis, waarin de Kains nog steeds oppermachtig zijn en dagelijks honderden, duizenden Abels tot slachtoffer maken.

Zo geeft dit verhaal inzicht in onszelf, dat ook wij maar al te vaak niet de hoeders van onze broeders en zusters willen zijn. We leven maar al te vaak voor onszelf alleen en langs elkaar heen. Maar tegelijk biedt het verhaal een hoopvol perspectief voor ons en onze geschiedenis: God laat ons niet verloren gaan in schuld, maar wil ons uit de verlamming daarvan bevrijden en in zijn liefde en genade met ons verder gaan de toekomst tegemoet. Want Hij is ons aller herder en hoeder.

Amen.

LIED 974: 1.2.5. *Maak ons uw liefde, God*

DE GAVEN EN GEBEDEN

MEDEDELINGEN

INZAMELING DER GAVEN onder muziek *Pastorella BWV 590 deel III – J.S. Bach*

VOORBEDEN EN STIL GEBED

diaken: zo roepen wij U aan:

allen: *HEER, HOOR ONS GEBED!*

ONZE VADER

SLOTLIED 418: God schenk ons de kracht.